मध्यः पाणिमितो नितम्बि जघनं पादावुदग्राङ्गुली
छन्दो नर्तयितुर्यथैव मनसः सृष्टं तथास्या वपुः ॥'

अत्र मालविकामभिलषतोऽग्निमित्रस्य मालविकारूपविभावमात्रवर्णनेऽपि संचारिणामौत्सुक्यादीनामनुभावानां च नयनविस्फारादीनामौचित्यादेवाक्षेपः । एवमन्याक्षेपेऽप्यूह्यम् ।

अनुकार्यगतो रस इति [1]वदतः प्रत्याह—

पारिमित्याल्लौकिकत्वात्सान्तरायतया तथा ॥ १७ ॥
अनुकार्यस्य रत्यादेस्तद्बोधो न रसो भवेत् ।

[1]सीतादिदर्शनादि[2]जो रामादिरत्याद्युद्बोधो हि परिमितो लौकिको नाट्यकाव्यदर्शनादेः सान्तरायश्च, [3]तस्मात्कथं रसरूपतामियात् । रसस्यैतद्धर्मत्रितयविलक्षणधर्मकत्वात् ।

नताविति स्त्रीणां नतस्कन्धत्वं प्रशस्तमिति भावः । संक्षिप्तमविस्तीर्णं स्त्रीणामविस्तीर्णवक्षस्त्वं गुण इति भावः । प्रमृष्टे लिप्ते । पार्श्वस्थामलक्ष्यत्वादियमुत्प्रेक्षा । छन्दोऽभिप्रायः । मनसो नर्तयितुश्चपलीकर्तुः कामस्य । अस्या मालविकायाः ॥ **औचित्याद्** वाच्यस्य विभावस्य वैशिष्ट्यात् । **एवमिति** । अन्याक्षेपे विभावाक्षेपे । यथा—'परिमृदितमृणालीम्लानमङ्गं प्रवृत्तिः कथमपि परिवारप्रार्थनाभिः क्रियासु । कलयति च हिमांशोर्निष्कलङ्कस्य लक्ष्मीमभिनवकरिदन्तच्छेदकान्तः कपोलः ॥' [4]अत्र विप्रलम्भशृङ्गारस्यानुभावमात्रस्याङ्गसौष्ठवादेः सत्त्वम् । तदालम्बनविभावस्य, तच्चेष्टादेरुद्दीपनविभावस्य, व्यभिचारिभावस्य विषादादेश्चाक्षेपेण लाभः । **अनुकार्यो** नायकः । **पारिमित्यान्**नायकमात्रगतत्वेनाल्पत्वात् । रसस्य तु नानासामाजिकगतत्वेन तदसंभवादिति भावः । **लौकिकत्वादिति** । रसस्यालौकिकत्वमलौकिकविभावादिजन्यत्वाद्वक्ष्यमाणप्रकारेण चावगन्तव्यम् । **सान्तरायतया** नाट्यकाव्यदर्शनश्रवणप्रतिकूलया । **तस्मात्**पारिमित्यादित्रयसंबन्धात् । पारिमित्यादीनां रसभेदव्याप्यत्वमुपपादयति—**रसस्येति** । एतदिति पारिमित्यादीत्यर्थः । विलक्षणत्वं च तदभा-

---

1 वदत इति । भट्टलोल्लटादीन् ॥

---

१. 'अनुकार्यो रामादिः, तद्गतो रत्यादिना परिमितः, न अलौकिकश्च, कालान्तरभूतत्वात्सान्तरश्च । स कथमपरिमितालौकिकानुभूयमानो रसतां गच्छेत् ।' इति पाठान्तरं ग-पुस्तके. २. 'दितः' ख. ३. 'तत्' ख. ४. 'अत्र संभोगशृङ्गारालम्बनविभावस्य नायकस्य तच्चेष्टादेरुद्दीपनविभावस्य चाक्षेपेण लाभः' इति पुस्तकद्वये पाठान्तरम्.